

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A polgári leányiskolák új tanterve.

A folyó iskolai évvel polgári leányiskoláink életének egy új korszaka kezdődik. Ez év kezdetével lép életbe az új polgári iskolai tanterv, ami azért oly jelentős, mert ez a tanterv voltaké az első, melyben igazán kidomborodik a polgári leányiskola valódi karaktere.

A régi polgári leányiskolai tanterv, mely 1887-ben készült, nem egyéb, mint az akkori felsőbb leányiskola tantervének többé-kevésbé szoros másolata, épúgy, mint ahogyan a fiúiskolai tanterv is csak rossz kivonata az akkori középiskolai tanterveknek.

Ez az új polgári leányiskolai tanterv, mely hosszas tárgyalások eredménye, a polgári leányiskola önálló hivatását tartja szem előtt s megadja az alapot arra, hogy a polgári leányiskolának sajátos jellege s tanulmányi tradíciója kifejlődhessék.

Az új tantervben érvényesülő szempontokat a következőkben emeljük ki.

A polgári leányiskola a polgárcsaládok leánygyermekének gyakorlati iskolája s így csak természetes, ha ez a gyakorlati jelleg uralkodik a tanterven. Ez azonban korántsem jelenti az utilitarisztikus irány merő uralmát. A polgári leányiskola is, mint egyáltalán az alsó és középső fokú intézetek, első sorban *nevelő iskola*, mely hivatva van arra, hogy megadja a fejlődő jellemnek a szilárd erkölcsi alapot. Ez a nevelő szempont az, mely mindenek fölött uralkodik s mely úgy az anyag kiszemelésében, valamint elrendezésében és fel-dolgozásában kifejezésre jut.

A gyakorlati szempont egyáltalán sokkal inkább juthat kifejezésre valamely iskola módszerében, mint tantervében. A tanításmódnak kell főképp gyakorlatinak lenni, mert vannak tudnivalók, melyek mindenkire nézve egyaránt jelentősek, ámde nem egyforma a megszerzés útja. Ez a gyakorlati szempont eszerint sokkal jobban érvényesülhet a tantervhez való utasításokban, mint magában a tantervben.

A gyakorlati szempont tehát nem jelentheti a tananyag egyes,

látszólagosan elméleti, részleteinek teljes eliminálását. A gyakorlati szempont az iskola egész fölfogásában s tanításának szellemében érvényesül.

Ily értelemben hódoltak a tanterv készítői a gyakorlati szempontnak, amennyiben arra törekedtek, hogy a polgári leányiskola *befejezett műveltséget* adjon s tantervének anyaga kerek egészet képezzen. A magyar nyelvtan befejezést nyer. Az irodalmi olvasmány tekintettel van mind a prózai, mind a költői alkotásokra s nemzeti irodalmunk tipikus műfajaira és képviselőire, s így a leányok teljes irodalmi műveltséget kapnak. A történelemből, az egyetemes történet legkiemelkedőbb mozzanatait rövid áttekintésben tanulják, a nemzeti történelmet pedig egész teljességében; a földrajznak egész anyaga fel van öelve; a természettudományoknak minden ágára tekintettel van az új tanterv s a számtanból is befejezett anyagot ölel fel. Szóval, nincsen a rendes tárgyak között egyetlenegy sem, mely más, felsőbb iskola munkájára szorulna s melyet ne lehetne befejezettnek tekinteni.

A gyakorlati szempont természetesen különösen kifejezésre jut a reáliákban és a technikai tárgyakban. A számtan, természetrajz, kémia, természettan, a rajz anyagának kiszemelése minden ponton arra vall, hogy a tanterv készítői előtt ez a szempont lebegett. Így pl. a számtan tárgyi körei úgy vannak megállapítva, hogy a tanár mindig a mindennapi élet közvetlen tapasztalataira alapíthat s formális szempontból is azokat a műveleteket gyakorolhatja, melyek a tanulókat gyakorlati gondolkozásra nevelik.

Vannak azonban tárgyak, melyek már magukban is az egész iskolának ilyen gyakorlati jelleget adnak. Ezek a tárgyak azok, amelyek egyúttal *a női hivatás* szempontjából foglalnak helyet a tantervben. Igen helyesen gondoskodik a tanterv arról, hogy a polgári leányiskola növendékeit oly ismeretekkel lássa el, melyekre neki majdan mint hitvestársnak és anyának, vagy egyáltalán mint a család egy munkás tagjának, a háztartásban és a gyermeknevelés terén szüksége van. E tárgyak: a háztartási és neveléstani ismeretek, az élet- és egészségtan s a női kézimunka. Nagyra helyesen tették a tanterv készítői, hogy *háztartási és neveléstani ismeretek* címen új tárgyat konstruáltak s ez ismeretek tanítását nem olvasztották bele más tárgyak anyagába. Így ki van emelve ez ismeretek fontossága s biztosítva van az, hogy nem birnak a mellékesség látszatával, ami elkerülhetetlen, ha ezek szakadozottan s alkalmi kapcsolatokban közöltetnek. Az új tárgy anyaga az eddigi ilyféle tanítástól eltérően s egészen eredeti módon van megállapítva s így ennek tanításában még csak ezentúl kell kialakulnia épen a gyakorlatból bizonyos eljárás módnak s annak a meghatározottságnak, mellyel a már eddig is tanított diszciplinák birnak.

Ám a gyakorlati szempont nemcsak ezekben a tárgyakban érvényesül, melyek hivatva vannak főkép a gyakorlati irányt szolgálni. Érvényesül ez az egész tantervben. Így az is gyakorlati szempont, midőn az iskola a magyar nyelvben való gyakorlati jártasság megszerzésére ad módot, midőn megtanítja a leányokat helyesen írni és fogalmazni s megtanítja őket az olvasmányok helyes megértésére és fölfogására.

Kiválóan érvényesül a gyakorlati szempont a német nyelv tantervében. A német nyelvtanításnak itt adott programja egészen új és eddig egyedül áll iskoláink tantervei között. A gyakorlati nyelvtanítás oly példája ez, mely mintául szolgálhat minden idegen nyelv tanításához. Keresztül van víve itt egy oly újítás, melyet csak mint a jövő zenéjét emlegettek az idegen nyelvek tanításával foglalkozók. Ez az újítás a csoportrendszer. A maga rövidségében is világosan tájékoztatja a terv a tanárt sok és nehéz teendője felől s szinte biztos zsinórmértéket ad neki ebben a nehezen körülhatárolható s változatos munkában. A gyakorlati szempont érvényesül a történeti és földrajzi oktatás keretében is, melyekben főkép hazánk alkotmányának és gazdasági viszonyainak megismertetését tartja a tanterv szem előtt. Gyakorlati szempontból a természetrajz a legegyszerűbb s legismertebb tárgyra szorítkozik. A természettani tanítás egészen kísérleti, az egészségtan bővelkedik közéleti vonatkozásokban s a háztartási és neveléstani ismeretek csupán beszélgetések alakjában tanítandók.

E gyakorlati szempontok mellett azonban érvényesülnek azok a didaktikai szempontok is, melyek segítségével a növendék lelkületében egységes szilárd egésszé alakul ki a sokféle tanítási anyag s egységes nemzeti műveltség alapjait adja. E didaktikai szempontok közül különösen az egymásra vonatkoztatás szempontját kell külön kiemelnünk.

A magyar nyelv tanítása az I—II. osztályban empirikus alapon történik s összefoglalatik a III. osztályban. Az egész irodalmi olvasmányoknak is van összefoglalása a IV. osztály második felében. A történelem tanítását az I., II. osztály történeti olvasmányai előzik meg, melyek hivatása érdeklődést kelteni. Az alapozást végzi a hazai földrajzi és természeti viszonyok ismertetése. A történelem összefüggő tanítása csak ezek megismerése után a III. osztályban kezdődik s a IV. osztályban végződik. E történeti tanítás feladata, hogy végeredményül a magyar alkotmány megismerésére vezessen.

A természettudományi tárgyak úgy vannak elrendezve, hogy a tanuló előbb szemléleti úton megismeri a tapasztalása körébe eső szerves világ tipikus képviselőit. Ezután a szerves természet

ismerkedik meg, kapcsolatban a természet és az ember háztartásában előforduló kémiai folyamatokkal. Befejezésül a fontosabb fizikai folyamatok következnek s ezek tanulságaira támaszkodik legvégül a csillagászati és fizikai földrajz.

Ki kell még emelnünk végül a nemzeti irányt, mely az egész tanterven átvonul. Ez nem csupán az ú. n. nemzeti tárgyak nagyobb óraszámában nyilvánul, hanem inkább az egész anyag kiszemelésében és beállításában. A magyar irodalmi olvasmány, a magyar történelem, mintegy oly középpontok, melyek köré a többi anyag csoportosul, melyekkel az vonatkozásba lép. Minden tárgy tanítása a hazai viszonyokból indul ki s magyar talajon épül föl. A nemzeti szempont ilyen érvényesítése egyúttal teljesen megegyezik a lélektanra alapított didaktikai követelményekkel.

Az új tanterv természetesen elsősorban a mi hazai viszonyainkat tartja szem előtt s így egészen helytelen annak párhuzamba állítása az osztrák polgári leányiskola tantervével, amint azt legutóbb a *Népművelés* című folyóiratban egy bíráló teszi. Az osztrák polgári iskola nem egyéb, mint *magasabb népiskola* (gehobene Volksschule), holott a mi polgári leányiskolánk a népiskola fölé emelt középfokú tanintézet. Az osztrák polgári iskolának e népiskolai karakterét mutatja az is, hogy csak *három* osztályú, míg a miénk *négy* osztályú. Mindebből következik, hogy a mi polgári leányiskolánk nem hasonlítható az osztrák polgári leányiskolához s nem is kívánatos, hogy a mi iskolánk ahhoz hasonló legyen.

De egyébként is valamely tanterv megítélésénél nem szabad arra az álláspontra helyezkedni, hogy az óraszámokat hasonlítfjuk össze csoportosítva és percentekben kifejezve. Az óraszámok mindenkor a tantárgy természetéhez és a módszeres követelményekhez alkalmazkodnak. Csak természetes, hogy az idegen nyelvi tanításnak, ha tömegekkel van dolga, aránylag több órára van szüksége, mint a legtöbb reális tárgynak külön-külön. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a nyelvi tárgyak dominálnak. Az óraszámok ilyen csoportosítása nem pædagogiai, hanem matematikai álláspont. A tantervet pedig nem matematikai alapon kell megítélni, hanem pædagogiai szempontból. Hogy valamely tárgynak óraszámja mekkora legyen, ezt még a leggyakorlatibb iskola tantervében is csak didaktikai szempontok dönthetik el.

Láttuk, hogy az új polgári leányiskolai tantervben épen ezek a didaktikai szempontok érvényesülnek.

Nem áll továbbá az sem, hogy a polgári leányiskola tanterve a felsőbb leányiskoláéhoz alkalmazkodik. Ez csak egyetlenegy tárgynál történik: a francia nyelv tanításánál. Ámde itt ez természetes,

mert ez rendkívüli tárgy a polgári iskolában, s épen azok kedvéért szerepel, a kik esetleg folytatni akarják tanulmányaikat a felsőbb leányiskolában s így itt a gyakorlati szempont épen az, hogy ezeknek az átlépést, azaz a tanulmányok folytatását, megkönnyítsük, s ne nehezítsük.

A többi tárgynál csak az egyezik, amit magával hoz a dolgok egyazon természete. Hiszen végre itt is, ott is, tíz éves leányokról van szó s bizonyos dolgok e korban egyeznek mindenféle iskolában. A dolog inkább úgy áll, hogy a régi tanterv volt a felsőbb leányiskolai tanterv rossz kivonata s most kap először önálló s rendeltetésének megfelelő tantervet a polgári leányiskola.

A polgári leányiskola tanárai és tanítónői bizonyára át fogják érteni e tanterv pædagogiai intencióit és keresni fogják minden ponton, hogyan lehet a gyakorlatban fölmerülő nehézségeket leküzdeni s mindazokat az értékes pædagogiai eszméket, melyek ebben a tantervben érvényesülnek, a valóságba átvinni.

A polgári leányiskolának most oly tanterve van, mely hivatva van alapot adni igazi polgári iskolai szellem fejlődésére s alkalmas arra, hogy a polgári leányiskola a polgári családok leánygyermekinek nekik megfelelő helyes nevelést adjon.

W. Ö.

Középiskolai reformok Ausztriában.

I.

Új iskola-típusok.

Ausztriában a február hónapban tartott nagy középiskolai enquéte eredményekép a fontos reformok egész sora követi egymást. Az érettségi vizsgálat reformját — mely ezen a nyáron már megvalósult — követi ebben az iskola évben az új típusú középiskolák felállítása, ami a február havi nagy enquének tulajdonképen leglényegesebb követelménye volt. Ausztriában már a f. iskolaévtől kezdve a következő négyféle középiskola lesz:

1. *gimnázium,*
2. *reáliskola,*
3. *reálgimnázium,*
4. *reform-reálgimnázium.*

A reálgimnázium abban különbözik a gimnáziumtól, hogy a görög nyelv helyett egy második élő nyelvet tanulnak, s hogy az